

Postrehy a pripomienky seniorov k programu ľudové remeslá na univerzite tretieho veku v Nitre

Úvod

Zvyšovanie kvality života v dospelom a seniorskom veku je nielen povinnosťou, ale priam poslaním mnohých zdravotníkov, sociológov, psychologov a pedagógov. Vo svojich výskumných úlohách skúmajú, analyzujú a zdôvodňujú veľmi citlivý problém akým je otázka kvality života a jeho atribútov. Získavanie a spracovanie informácií pomáha udržiavať (aj rozvíjať) kognitívne funkcie, psychickú stabilitu, sociálnu aktivitu dokázateľne vplývajúcu na duševné, ale aj fyzické zdravie ľudí v dospelom a seniorskom veku. Univerzity tretieho veku (ďalej UTV) ako jedna z foriem záujmového celoživotného vzdelávania prináša pre poslucháčov UTV okrem poznatkov aj vedomie akejsi sociálnej začlenenosti a prípadnej sociálnej podpory. Je súčasne aj prevenciou pred sociálnou izoláciou seniorov a prináša aj emočné uspokojenie, vyplývajúce z realizácie doteraz neuskutočnených snov a životných cieľov.

Na Katedre techniky a informačných technológií PF UKF v Nitre prebiehal výskum pre zisťovanie atribútov kvality života, ale aj samotnej kvality života dospelých a seniorov navštevujúcich univerzitu tretieho veku. Výsledky nášho výskumu sme porovnávali s výsledkami výskumu UK [Bratská 1991] a FF PU [Babinčák 2005]. Výsledky dospeli k záverom, že je potrebné vytvárať prostredie a programy umožňujúce starnúcim osobám a seniorom vyrovnáť sa s novými poznatkami a informáciami, ktoré vedú k udržaniu a rozvíjaniu ich schopností, prispievajú k zvládnutiu nárokov modernej spoločnosti a naplňajú ich záujmy a potreby.

1. Motivácia k štúdiu na U3V v programe ľudové remeslá

Jednou z metód použitých vo výskume bola metóda **štruktúrovaného interview**. Pre tento spôsob sme sa rozhodli najmä pre krátkosť času na stretnutiach a nemožnosti tieto rozhovory opakovať. Základným účelom takéhoto typu interviu je čo najviac minimalizovať efekt pýtajúceho sa na kvalitu rozhovoru. Údaje z tohto typu interviu sa ľahšie analyzujú, pretože jednotlivé témy sa v prepise ľahšie lokalizujú.

Interview sme realizovali so študentmi všetkých troch skupín navštevujúci program Ľudové remeslá (ďalej LR) v prostredí dielne, kde sa uskutočňujú všetky prednášky a praktické cvičenia skupín. Takže prostredie bolo skupine nadstavbového ročníka a druhého ročníka dôverne známe a vystupovali veľmi neformálne a spontánne. Členovia skupiny prvého ročníka mali v prostredí dielne len pár stretnutí a dá sa predpokladať, že v dielni ešte neboli udomácnení a aj ich vzťahy medzi sebou boli skôr formálne. Interview sme uskutočňovali s každou skupinou samostatne na pravidelných stretnutiach.

Pred začatím sme požiadali všetkých informantov o, podľa možnosti nezaujaté, priame, otvorené a rozvedené odpovede. Toto nerobilo problém študentom nadstavbového ročníka a študentom druhého ročníka nášho programu. Seniori z prvého ročníka vystupovali ešte dosť rezervovane a s odstupom. Na položené otázky odpovedali väčšinou veľmi krátko, najčastejšie jednoslovné *áno*, *nie*.

V interview sme zopakovali otázku z dotazníka „**Čo vás motivovalo k prihláseniu sa na UTV v programe „Ľudové remeslá”**“.

Od informantov sme získali rôzne odpovede, z ktorých najväčšie percento 32,4% dostala odpoveď, v ktorej informanti vyznávajú svoj obdiv a záujem o remeslá. Predpokladali sme, že tento záujem má svoj pôvod ešte z detstva. Preto sme sa ich opýtali odkiaľ pochádzajú a aké spomienky, prípadne kontakty mali s remeselníkmi v ich okolí. Z vidieckeho prostredia pochádza 68,8% informantov a 87,5% z nich mali vo svojom blízkom okolí (starí rodičia, rodičia, iná blízka rodina) možnosť pozorovať remeselnú výrobu.

Pochádzam z dediny a zrejme tam pramení môj záujem o remeslá, ktoré som videla v detstve.

Pochádzam z dediny a na detstvo si spomínam veľmi dobre. Doma sme veľa pracovali na polia robili ručné práce.

Mama pochádzala zo ST. Tekova a otec z Hronských Kľačian- čilejkárske dediny, preto ma zaujímali kroje, maľovaná ľudová keramika a tkanie.

S remeslami som sa stretával, no nebol to nik blízky, len sused, ktorý plietol košíky z vrby.

Ako dieťa si spomínam na drotára, ktorý chodil nám opletať hlinený riad, ktorý mám ešte doma, vtedy som videla prvýkrát prácu drotára.

Nemôžeme však s istotou tvrdiť, že záujem o remeslá je dôsledok detských spomienok a zážitkov. Z interview vyplynulo, že 24,3 % seniorov sa na program „Ľudové remeslá” prihlásilo z dôvodu naučiť sa niečo nové.

Ľudové remeslá, dôvod? Dnešná doba neprináša toľko informácií o tvorbe ľudových remesiel. A chcem si celkove rozšíriť vedomosti o ľudové remeslá ako napríklad košíkárstvo, drotárstvo, hrnčiarstvo...

Rozšíriť si vedomosti, zručnosti. Chcem spoznať prácu s drôtom, prútom...

Pretože mám rada ručné práce a všetko čo je pekné – ľudové remeslá atď. Som rada, že máme možnosť v našom veku toto absolvovať. Ďakujem UKF. Budem sa snažiť.

Moja predstava- naučiť sa remeslá, ktoré pomaly zanikajú. Košíkárstvo, slamené výrobky, aranžovanie, drotárstvo, veľa podobných činností, ktoré ma veľmi zaujímajú a nemala som možnosť sa k nim dostať. Tak aj hrnčiarstvo, rezbárstvo.

Silnou a zaujímavou motiváciou informantov – 5,4% k prihláseniu sa na program bolo naučiť sa a zvládnuť remeselné techniky a odovzdávať tieto vedomosti ďalej pri práci s deťmi a dospelými- arterapia.

Na tento odbor som sa prihlásila po predchádzajúcom absolvovaní UTV odbor psychológie. Totiž smerovanie ktoré som si zvolila je ARTERAPIA. S priateľmi sme si založili občianske združenie a môj vklad do tohto OZ je arterapia. Chcela by som so zverencami- deti i dospelí- pracovať na ľudovej tvorivosti a tvorivosti vôbec. Okrem výtvarných prác chcem robiť drotárstvo, košíkárstvo a prácu s hlinou.

Viete ako mi to pomáha pri mojej práci v stredisku (Krajské osvetové stredisko Nitra -Chrenová). Deti sa nevedia dočkať, kedy začneme pracovať. Veľmi ich baví košíkárstvo, ale aj práca s drôtom.

Vhodne vyplniť svoj voľný čas. Rozšíriť si svoje zručnosti. Vytvoriť vhodné darčeky pre vnučatá. Odovzdať svoje pracovné zručnosti deťom. Nájsť si svoj voľný čas pre pracovné činnosti okrem prác v domácnosti. Spraviť si niečo čo ma baví aj pre seba. Mám rada všetky pracovné zamerania čo sa týka ručných prác.

Rovnaké percento dosiahli odpovede, kde respondenti vypovedali, že k štúdiu ich motivoval záujem prikrášiť si byt, zdokonaľiť sa v zručnostiach a byť medzi ľuďmi. Každá z týchto položiek dostala 5,4%.

Splnila som si jeden z mojich snov a kúpila som si chalúpku. Keďže na chalúpke treba všeličo „dotvoriť“, iste mi tu nadobudnuté zručnosti pomôžu zútlulniť bývanie. Okrem toho, čo vy ponúkate , by som veľmi rada získala zručnosti v tkaní na krosnách. Ručné práce mi pomáhajú v trpezlivosti a mám dobrý pocit pri práci s prírodným materiálom. Dopredu Vám ďakujem.

Ľudové remeslá – osvojenie si ľudových techník, oživenie remesla – len ako záujmovú činnosť, zmysluplné a tvorivé vyplnenie osobného voľna, otestovanie vlastnej zručnosti, rozvoj fantázie s využitím starých ľudových remeselných techník, rozširovanie remesiel napr. o paličkovanie, tkanie, viac prác s tkaninami, vlnou.

Rozšíriť si svoje vedomosti ohľadom techník, ktoré sa už bežne nepoužívajú v praxi a sú pekné.

V tomto uponáhľanom živote je to veľmi potrebné, hlavne pre staršie generácie, ktoré po skončení aktívnej práce často upadnú do nostalgie ostaní osamotení a nešťastní.

2. Sociálny význam stretnutí na UTV

Aj keď odpoveď „byť medzi ľuďmi“ získala pri otázke motivácia k štúdiu na UTV len 5,4%, dospeli sme pri otázke „**Vidíte prínos stretnutí len z pohľadu**

nadobúdania zručností alebo aj v niečom inom?” k zaujímavému zisteniu. Až 41,6% informantov odpovedalo na túto otázku „kontakt s kolektívom”.

Stretnutia prinášajú rozvoj osobnosti, zručností. Získavanie nových priateľstiev obohatenie života ľudí, ktorí sú už čiastočne v izolácii od svojich kolegov a spríjemnenie chvíľ v dôchodkovom veku. Oboznámenie sa s novými materiálmi a technikami.

Nadobudnutie zručností v príjemnom kolektíve.

Stretnutia s ľuďmi podobného záujmu.

Z týchto vyjadrení sa dá postrehnúť akési suplovanie sociálnej opory, ktorá sa seniorom v ich rodinnom prostredí možno nedostáva. Na stretnutiach sa vytvárajú priateľské vzťahy prekračujúce hranice formálnych stretnutí na UTV. Seniori si vzájomnými radami pomáhajú zvládať ťažkosti a problémy ktoré ich v reálnom živote obklopujú. Preto môžeme aj na základe týchto vyjadrení potvrdiť indikátor kvality života:

„Mať dostatok blízkych ľudí, priateľov, ktorí sú oporou, akceptujú ma a môžem sa im zdôveriť”

Životná pohoda vedie k prosociálnemu správaniu; normy prosociálneho správania posilňujú subjektívnu pohodu. Baumeister a Leary (1995) tvrdili, že základnou ľudskou potrebou je udržanie sociálnych vzťahov, a že prítomnosť týchto vzťahov má dôležitý význam pre subjektívnu pohodu. V priebehu stretnutia sme sa zaujímali aj o subjektívne pocity informantov. Položili sme im otázku: **Ako sa na stretnutiach cítite?** Z odpovedí sme vytvorili 5 stupňovú škálu odpovedí. Žiadna z odpovedí neniesla negatívnu reakciu a môžeme konštatovať, že stretnutia majú pozitívnu a tvorivú atmosféru.

Veľmi dobre, dokonca je aj málo času, pre veľa otázok, treba stále čosi dopĺňať.

Mám tu veľa priateľov a cítim sa tu dobre.

Výborne, len ten čas aby tak rýchlo neubehol a tiež by sme sa mohli stretávať na celé popoludnie, nielen na dve hodiny, čo je podľa mňa veľmi, veľmi málo.

Je to pre mňa relax a oddych. Cítim sa veľmi dobre. Je to zmena a vybočenie z denných činností.

Veľmi dobre, že sa naučím zasa niečo nové.

Príjemne, tvorivo. Vôbec tu nehrá úlohu vek- tu si ho nik neuvedomuje.

Príjemne, lebo sa učíme techniky, ktoré som predtým neovládala. Baví ma učiť sa „nové-staré” remeslá, na ktoré už pomaly zabúdame.

Študijný program zameraný na výučbu ľudových remesiel je na rozdiel od iných programov špecifický. Je navrhnutý tak, aby záujemcom priblížil remeslá a remeselné tradície Slovenska a aby sa naučili prakticky zhotovovať jednoduché výrobky z dreva, drôtu a prírodných pletív. V interwiev nás zaujímali postrehy a pripomienky seniorov k programu, preto sme sa opýtali: **„Čo by ste na stretnutiach zmenili, upravili, prípadne o čo by ste ich rozšírili?”**

Hodiny sú v pohode, plusom sú hlavne praktické hodiny typu: vždy je lepšie neustále prakticky skúšať, ako neustále len počúvať teóriu. Prístup vyučujúceho je super, vždy je ochotný pomôcť, poradiť a posmeliť.

Uvítala by som viac materiálu- niečo ako skripta a menej ľudí v skupine.

Hodiny sú praktické, občas doplnené teóriou. Nemajú chybu. Myslím, že nikde na Slovensku nemajú na UTV možnosť venovať sa ľudovým remeslám.

Privítala by som v miestnosti kopírku, aby sme si mohli z časopisov urobiť kópie, keď spolužiaci prinesú nápady.

Praktický výcvik je veľmi dobrý, pán magister je veľmi šikovný, vie dobre vysvetliť a veľa naučiť. Možno, že by to chcelo trochu viac teórie, nakoľko sa nazývame univerzita, takže by sa asi žiadalo aj trochu teórie, možno z histórie a podobne, inak je všetko veľmi dobré.

3. Pripomienky k študijnému programu ľudové remeslá

Najčastejšou pripomienkou k študijnému programu bola nedostatočná časová dotácia. V interviu sa k predĺženiu časovej dotácie prihlásilo 25% informantov. Riešenie tohto problému však nie je v našej právomoci. Podľa štatútu UTV je počet hodín vo všetkých programoch UTV rovnaký.

V pripomienkach sa s 21,9% nachádza aj požiadavka rozšírenia programu o iné remeselné činnosti. Seniorky by mali záujem o tkanie na krosnách, paličkovanú čipku a prácu s keramickým materiálom. Túto požiadavku sme čiastočne vyriešili ponukou ďalšieho študijného programu „Ľudové remeslá“ so zameraním na keramiky. Už dnes vieme, že je aj tento program zaujal seniorov a je uchádzačmi naplnený. Prácu s textilným materiálom musíme obsadiť predovšetkým kvalitným lektorom a pripraviť po všetkých stránkach (priestory, materiálne vybavenie) a až potom program ponúknuť záujemcom o štúdium UTV.

Dobrou pripomienkou k rozšíreniu programu, 13,3% informantov, bol záujem o exkurzie k remeselníkom, ktorí sa tejto činnosti venujú profesionálne. Prípadne na miesta s prezentáciou rôznych remeselných činností. S organizovaním exkurzie pre študentov-seniorov máme svoje dobré skúsenosti. V treťom semestri pilotného kurzu sme už takúto akciu zorganizovali a stretla sa u jej účastníkov s veľmi pozitívnym ohlasom. Preto s organizovaním podobných akcií počítame aj v budúcnosti.

Vytvorené obsahy jednotlivých stretnutí sú zvýšenými nárokmi na technické a materiálne vybavenie priestorov v ktorých výučba prebieha. Katedra techniky a informačných technológií PF UKF poskytla svoj ateliér ľudových remesiel a zabezpečila rozbeh študijného programu aj materiálne vybavením. Zaujímal nás názor študentov- seniorov na vybavenie priestorov a preto sme sa opýtali: „**Myslíte, že sú technické podmienky na stretnutiach dostatočné? Čo by ste doplnili?**”

Nejaké filmy, kontakty s remeselníkmi, internetové informácie, adresy...

Vybavenie je veľmi dobré.

....tiež ešte doplniť literatúru a viac teórie.

V rámci možností školy.

Učebňa technických prác by mala byť väčšia, aby mohli byť vidieť vyrobené predmety.

Dataprojektor alebo videoprojektor.

Zišiel by sa väčší priestor.

Konštatujeme, že väčšina seniorov považuje technické podmienky a vybavenosť ateliéra ľudových remesiel za dostatočné. A z priložených výpovedí sme zistili že ani jedna pripomienok nemala zásadný charakter. Postupne, so zlepšovaním zručností pri práci s drôtom, drevom alebo pedigom, sa zabezpečovali vlastnými nástrojmi a náradím, aby mohli pokračovať s rozobrenými výrobkami aj doma. To znamená, že remeslá ich zaujali a oni si našli spôsob zmysluplného využitia voľného času. Technické zariadenia ako kopírka, dataprojektor o ktoré prejavili záujem vo svojich pripomienkach niektorí seniori, nie je možné v priestoroch dielne používať a musíme hľadať iné riešenie. Pripomienky boli motiváciou pre nás. Zhodnotili sme ich a zakomponovali do ďalších stretnutí.

Záver

Z vyjadrení seniorov môžeme vyvodiť závery, že väčšina probantov stotožňuje pocit a prežívanie vlastného šťastia so šťastím iných prípadne s blízkosťou alebo aspoň existenciou iného človeka. Vzdelávacie aktivity v seniorskom veku sa tak chápu ako cesta k životnému optimizmu. Seniori študujúci na UTV majú svoje pozitívne skúsenosti. Nasvedčuje tomu aj okolnosť, že mnohí z nich, ktorí ukončili štúdium v programoch UTV si zvolili nový program, alebo požiadali o umožnenie nadstavbového štúdia. Nezriedkavé sú prípady, kedy seniori paralelne študujú dva študijné programy.

Napĺňanie predstavy dobrého života bolo a je v nielen našej dobe a našej kultúre považované za hodnotu, za zmysel ľudského bytia. Vo všeobecnosti sa dnes za dobrý výsledok života považuje jednak užitočnosť života, a jednak radosť zo života [Veenhoven 2000]. Tak užitočnosť ako aj radosť patria k hodnotám.

Literatúra

Babinčák P. (2005), *Indikátory kvality života. „Čo považujete za šťastný život?“*, FF, Prešovská univerzita, Prešov.

Bratská M. (1991), *Osobnosť v situáciách psychickej záťaže* [in:] *Učebné texty pre študujúcich Univerzity tretieho veku*, Bratislava: Univerzita Komenského, s. 7–19.

Veenhoven R. (2000), *The four qualities of life. Ordering concepts and measures of the good live*, „Journal of Happiness Studies“, 1, s. 1–39.

Abstrakt

Na Katedre techniky a informačných technológií PF UKF v Nitre prebiehal výskum pre zisťovanie atribútov kvality života, ale aj samotnej kvality života dospelých a seniorov navštevujúcich univerzitu tretieho veku. Výsledky nášho výskumu sme porovnávali s výsledkami výskumu UK Bratislava a FF Prešovskej univerzity. Dospeli k záverom, že je potrebné vytvárať prostredie a programy umožňujúce starším osobám a seniorom vyrovnáť sa s novými poznatkami a informáciami, ktoré vedú k udržaniu a rozvíjaniu ich schopností, prispievajú k zvládnutiu nárokov modernej spoločnosti a naplňajú ich záujmy a potreby.

Kľucové slova: Univerzita Tretieho Veku, sociálne vylúčenia.

Observations and comments of adults to the programm of folklore at the University of the Third Age in Nitra

Abstract

The Department of Technics and Information Technologies, School of Education, Constantine the Philosopher in Nitra, has conducted a research on examining the attributes of life quality, as well as on examining the life quality itself of the adults and seniors attending the University of the Third Age. The data collected from our research have been compared with the data from the research conducted at the Comenius University in Bratislava and Philosophical Faculty of Prešov University. We came to the conclusion that it is essential to create the environment and programmes that would enable the aging people and seniors to come to terms with new knowledge and information, that leads to maintaining and developing their skills, contributes to their handling of the modern society demands and fulfils their interests and needs.

Key words: University of Third Age, social exclusion.

Uwagi i komentarze osób starszych do programu zajęć z rękodzieła ludowego na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Nitrze

Streszczenie

W Katedrze Techniki i Informatyzacji PF UKF w Nitrze zostały przeprowadzone badania w celu określenia cech jakości życia osób dorosłych i seniorów uczestniczących w zajęciach Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Wyniki naszych badań w porównaniu do wyników badań przeprowadzonych na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie i Uniwersytecie w Preszowie wskazują, że konieczne jest stworzenie odpowiedniego środowiska i programów dydaktycznych, dzięki którym osoby starsze mogą sprostać pojawiającej się nowej wiedzy i no-

wym informacjom. Może to doprowadzić do utrzymania i zwiększenia zdolności ludzi starszych oraz do zaspokajania ich potrzeb wynikających z rozwijającego się nowoczesnego społeczeństwa informacyjnego.

Słowa kluczowe: Uniwersytet Trzeciego Wieku, wykluczenie społeczne.